

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דביר בן בשט ז"ל

שאל ודוד - זמניות מול נצח

הרב מיכאל טוביאנו

המפגש בין
שמואל
לשאול:

שמואל א

וַלְעַן שְׂאוּל וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא בֶן-יְמִינִי אַנְכִי מְקַטְנִי שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְעֲרָה
מִפְּל־מִשְׁפָּחוֹת שְׂבָטֵי בְנֵי־מִן וְלָמָּה דִבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר
הַזֶּה:

תמיחתו של שאול, על פי הכתוב, נבעה מהיותו "בן ימיני", משבט בנימין מקטני שבטי ישראל ומשפחתו צעירה מכל משפחות שבט בנימין.

בלי ספק מונחת כאן תמיחה נוספת: ידוע כי המלוכה צריכה הייתה להיות משבט יהודה, על פי ברכת יעקב לבניו "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו" (בראשית מט, י).

הרמב"ן

וַאֲמַר לֹא יָסוּר, לְרַמֵּז כִּי יִמְלֹךְ שְׂבָט אַחֵר עַל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מֵצֵת שְׂיַחַל לְהִיּוֹת לַיהוּדָה שְׂבָט מַלְכוּת לֹא יָסוּר מִמֶּנּוּ אֶל שְׂבָט אַחֵר. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ב' י"ג ה') כִּי הִ' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן מִמְלָכָה לְדָוִד עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לֹו וּלְבָנָיו:

וְהִנֵּה כֹל זֶה מִפְּנֵי שֶׁהִנֵּה שְׂמוּאֵל שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְלוֹחֵם מִלְחָמוֹתֵיהֶם עַל פִּי ה' וּמֹשִׁיעַ אוֹתָם, וְלֹא הִנֵּה לָהֶם לְשֹׂאוּל מְלֹךְ בְּיָמָיו, כִּמוֹ שֶׁאֲמַר לָהֶם וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם (ש"א י"ב י"ב), וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לֹא אֶתְּךָ מָאֲסוּ כִּי אֲתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ צְלִיחָה (שם ח' ז'), וּלְפִיכֹף לֹא נָתַן לָהֶם מַלְכוּת שֶׁל קִיָּמָא:

וּמָה שֶׁאֲמַר הַפְּתוּב (שם י"ג י"ג) נִסְפְּלָתָ לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת מְצוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ כִּי עָשִׂה הַכִּיָּן ה' אֶת מַמְלַכְתְּךָ אֶל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם, שְׂאֵם לֹא חָטָא הִנֵּה לְזַרְעוֹ מַלְכוּת בְּיִשְׂרָאֵל, לֹא עַל כָּלֶם. וְזֶה טַעַם אֶל יִשְׂרָאֵל. אוֹלֵי הִנֵּה מוֹלֵךְ עַל שְׂבָטֵי אַמּוֹ, עַל בְּנֵי־מִן וְאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה, כִּי הַיְהוּדָה וְאֶפְרַיִם כְּשֶׁנִּי עֲמָמִים נִחְשָׁבִים בְּיִשְׂרָאֵל, אוֹ הִנֵּה מְלֹךְ תַּחַת יַד מְלֹךְ הַיְהוּדָה:

וְעָנָן שְׂאוּל הִנֵּה, כִּי בַעֲבוּר שְׂדָבָר שְׂאֵלַת הַמַּלְכוּת בְּעֵת הַהִיא נִתְעַב אֲצֶל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא רָצָה לְהַמְלִיךְ צְלִיחָה מִן הַשְׂבָט אֲשֶׁר לוֹ הַמַּלְכוּת שֶׁלֹּא יָסוּר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, וְנָתַן לָהֶם מַלְכוּת שְׂעָה. וְלָזֶה רָמַז הַפְּתוּב שֶׁאֲמַר אֶתֶּן לְךָ מְלֹךְ בְּאֶפְרַיִם וְאֶקַּח בְּעַבְרָתִי (הושע י"ג י"א), שֶׁנֶּחְתָּנוּ לוֹ שֶׁלֹּא בְּרָצוּנוּ, וְלָכֵן לָקַחוּ בְּעַבְרָתוֹ, שֶׁנֶּחְרַג הוּא וּבְנָיו וְנִפְסְקָה מִמֶּנּוּ הַמַּלְכוּת:

הר"ן בדרשותיו הולך בדרך שונה מזו של רמב"ן ואלה מקצת מדבריו:

דרשות הדרוש השביעי הר"ן

וְכֵן מַלְכוּת שְׂאוּל אֵינָה קְשִׁיָּא אֲצִלְנוּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִנֵּה בְּיָמָיו מוֹשֵׁל בְּשְׂבָט יְהוּדָה; שֶׁהוּא לֹא הִבְטִיחוּ שֶׁלֹּא יָקוּם לְעוֹלָם מְלֹךְ אֶלָּא מִשְׂבָטוֹ, כִּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ, אֲבָל הוֹדִיעוּ שְׂמֵעַת שֶׁהִתְחִיל מַלְכוּתָם לֹא תָסוּר וְלֹא תִפְסַק לְגַמְרֵי. וְלָכֵן מְלֹךְ שְׂאוּל, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִנֵּה מִשְׂבָט יְהוּדָה מוֹשֵׁל וּמְלֹךְ, לְפִי שֶׁלֹּא הִנֵּה בְּשְׂבָט יְהוּדָה רְאוּי לְמַלְכוּת כְּמוֹהוּ, כְּאֲשֶׁר הִעִיד הַפְּתוּב וְשִׂא י' כח: "כִּי אֵין כְּמוֹהוּ בְּכָל-הָעָם". וְלֹא הִבְטִיחוּ יַעֲקֹב לַיהוּדָה אֶלָּא שְׂמֵעַת שֶׁפְּתַחֵל לוֹ הַמַּלְכוּת לֹא תָסוּר מִמֶּנּוּ, וְאֵין הַקְּטָרָה נוֹפְלַת אֶלָּא כְּדָבָר שֶׁכָּבַר הַתְּחִיל.

בדברי המאירי אנו מוצאים מעין חיבור של שיטות של רמב"ן ור"ן גם יחד:

שלא היה באותו הפרק בשבט יהודה ראוי למלוך, ולא היה ראוי למנות למלך הראשון רק אדם הגון ומעולה ביותר, והייתה הנבואה להמליך מלך מלכות עראי, עד היות ביהודה מי שראוי לכך, ושבה מלכות לאחוזתו.

שם וישב משמואל

שנת תרע"ז

ירשיע, ויעש חיל ויך את עמלק וגוי. ואלמלי שמע לקול ה' במלחמת עמלק, היתה נשלמת בו הכוונה, ולא הי' דוד נצרך. לשום מלחמה, ויהונתן בן שאול הי' לו למשנה כמו משיח בן יוסף למשיח בן דוד, וכמו שאמר יהונתן אל דוד (שמואל א' כ"ג י"ז) ואתה תמליך על ישראל ואנכי אהי' לך למשנה, וכמו שיהי' לעתיד שמשיה בן יוסף יהי' למשנה למשיח בן דוד. אך באשר נתקלקל ענין שאול במלחמת עמלק ונמאס ממלוך עוד על ישראל נמסר הכל לדוד והי' נצרך ללחום מלחמות ה' ונתאחר בנין הבית עד ימי שלמה, כדבר ה' לדוד (דה"א כ"ב) לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת:

ונראה דכענין זה היתה מלוכת שאול קודם מלוכת דוד, והכוונה ששואל יגמור כל המלחמות באשר הוא הי' מבני' של רחל וכמו תעודת משיח בן יוסף, ואח"כ תופיע מלוכת דוד המלך דוגמת משיח בן דוד לעתיד שיהי' ענינו רק להמשיך גילוי האור האלקי ולבנות ביהמ"ק, וכמ"ש בשואל (שמואל א' י"ד מ"ז) ושואל לכד המלוכה על ישראל וילחם סביב בכל אויביו במואב ובבני עמון ובאדום [שהם קני וקניזי וקדמוני לעתיד] ובמלכי צובה ובפלשתים ובכל אשר יפנה

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבירי בן בשט ז"ל

הלכות מלכים ומלחמות פ"א

מהותה של מלחמת עמלק

א שלש מצות נצטוו: **שְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסַתְּךָ לְאֶרֶץ: לְמַנּוֹת לָהֶם מִלְחָה. שְׂנַאֲמַר: "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מִלְחָה", וְלִהְיֶיךָ יוֹרֵעַ שֶׁל עַמְלֵק, שְׂנַאֲמַר: "תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֵק", וְלִכְנֹת בֵּית-הַבְּחִירָה, שְׂנַאֲמַר: "לִשְׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבָאֵת שָׁמָּה".**

ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל (ה).

ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הכרים ועל כל הטוב ולא אבו החרימם, וכל המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו (ט).

"ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל" (ה) אמר רב מני, על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול, "לך והכיתה את עמלק", אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה, הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו?

התחיל מדיין הוא כנגד בוראו, ואמר: כך אמר הקב"ה, "לך והכיתה את עמלק..." אם אנשים חטאו נשים מה חטאו, והטף מה חטאו, והבקר ושור וחמור מה חטאו? יצאת בת קול ואמרה: אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך. (קהלת רבה ז', טז)

"ויחמל שאול והעם" (ט)

במדרש שמואל, מזהים חז"ל את "העם" עם דואג האדומי: "זה דואג האדומי, שהיה שקול כנגד כל ישראל" (י"ח). ובמדרש "שוחר טוב" לתהלים הוסיף:

שאסר דמו של אגג לשאול, אמר לו כתוב בתורה "ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כ"ב, כח), ואתה הולך להמית נער וזקן טף ונשים ביום אחד?

בנוסף על לבטיו של שאול, מובא כאן פסק הלכה של דואג האדומי, שהיה אב בית דין (עפ"י שוחר טוב ג', ד) ואדם גדול בתורה (עפ"י ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ב). הוא פסק לשאול בניגוד לציווי האלוקי שקיבל משמואל. שאול הטח אזנו לשמוע את דבריו של דואג האדומי, ונמנע מלמחות את עמלק כפי שנצטווה. פסק דינו של דואג לא היה ראוי שכן הציווי האלוקי להכרית את זרעו של עמלק מתייחס לעמלק בלבד ושם אין דין של "אתו ואת בנו". לפי זה לא נכנע שאול לעם, אלא לפסק הלכה של דואג האדומי, למרות שדבר ה' הוא שצריך היה להכריע את שיקול דעתו, אבל הוא לא נהג כן.

יח עַמְלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב (במדבר יג, כט), מָה רָאוּ לִפְתּוֹחַ בְּעַמְלֵק, מָשַׁל לְתִינוּק שְׁפָרַח וְלָקָה בְּרִצּוּעָה, וּכְשֶׁמִּבְקָשִׁין לְהַפְחִידוֹ מִזְפִּירִין לוֹ הִרְצוּעָה שְׁלָקָה בָּהּ, כִּף הָיָה עַמְלֵק רִצּוּעָה רַעָה לְיִשְׂרָאֵל. וּמָה רָאָה לְיֹשֵׁב לוֹ עַל הַסֶּפֶר עַל דְּרָף כְּנִיסַתְּךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, כִּף צִוְּהוּ עֲשׂוּ זָקְנוֹ לְקַדְמָן לְדָרָף, וְעַקֵּר מִמָּקוֹמוֹ וְיֹשֵׁב לוֹ בְּדָרָף, (שם יד, מה): וַיֵּרֶד הָעַמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי, וַיִּפְּסוּ וַיִּפְתּוּם עַד הַחֲרָמָה. רַבָּה

כיוון שנולד יוסף נולד שטנו של עשו בבראשית רבה (ע"ג, ה)

כשלונו של שאול

תנחומא "אין עמלק נופל בידי בניה של רחל" סימן י

רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אוֹמֵר, מְסֻרַת אַגְדָּה הִיא, בְּיַד בְּנֵיהָ שֶׁל רַחֵל עֲשׂוֹ נוֹפֵל, שְׂנַאֲמַר, אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן (יְרֵמְיָה מ"ט כ). וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתָם צְעִירֵי הַצֹּאן. לְפִי שֶׁהֵן קִטְנֵיהֶם שֶׁל

שְׁבָטִים. [וְלִכְךָ אָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה, בָּחַר לָנוּ אַנְשִׁים (שְׁמוֹת י"ט). מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁבֵּט יוֹסֵף, שְׂנַאֲמַר בּוֹ, אֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא (בְּרֵאשִׁית מ"ב יח). וּבְעֲשׂוֹ כְּתִיב, וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים]. זֶה

"ויחלש יהושע" - אינו אומר אלא "ויחלש יהושע" כזה שחולש ומשייר. אמר רבי יצחק: אנו מוצאים שביקש יהושע למחות את זכר עמלק. אמר לו הקב"ה, חייך עד עכשיו! שאול המלך עתיד לעמוד מבנימין ולשרש ביצתו של עמלק, שנאמר "מני אפרים שורשם בעמלק, אחריך בנימין בעממך" (שופטים ה', יד). "מני אפרים" - זה יהושע, "אחריך בנימין" - זה שאול. (פסיקתא רבתי י"ב)

מבחן האחוה - נצחון יוסף

אמר רבי שמואל בר נחמני, מסורת אגדה היא בידנו שאין עשו נופל אלא בידי בניה של רחל, למה? שאם שבטים באים לדין עם עשו לומר לו, למה רדפת את אחיך, הוא אומר להם, למה רדפתם את אחיכם ואינכם מעולים ממנו. וכיוון שהוא בא אצל יוסף, אומר לו למה רדפת את אחיך, אינו יכול להשיבו. אם תאמר שעשה לך רעה - אף אחי שלמו לי רעה ואני שלמתי להם טובה. מיד הוא שותק... (ילקוט שמעוני שופטים, רמז נא)

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבירי בן בשט ז"ל

גלית הפלשתי מחרף ומגדף מערכות ישראל

הפלשתים פתחו במלחמה נוספת נגד ישראל. המלביים, בפתחה לפרקנו, מסביר כי הפלשתים העיזו להיערך למלחמה בישראל עקב תחושתם כי העם נחלש וניתן להכריעו, חולשת עם ישראל נבעה מחולשת המלך שאול שרוח ה' סרה ממנו.

בסור רוח ה' מראש מלכם, נשתה גבורת ישראל וגבר אויב הפלשתים אשר זה מקרוב נפלו לפני יונתן לבדו, עתה ערב לבם ללחום בישראל. (י"ז, א)

מצב שאול ומצב האומה

"וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחתו ויראו מאד" (יא). איכסו וגידופיו של גלית הפלשתי הצליחו לגרום רפיון למלך ולעם, והחלישו את כוח העמידה שלהם. מדוע גרמו חירופין וגידופין של מערכות ישראל לחולשה זו?

עד שלא חטא שאול – "ובכל אשר יפנה ירשיע" (י"ד, ז) – ... בניצחון, וכיוון שחטא – "וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחתו ויראו מאד" (י"ז, יא). (מדרש שמואל סוף פרק י"ז)

הפסוק מפריד בין תגובת המלך לתגובת העם, אך הצד השווה שביניהם הוא הפחד והיראה. שורשי הפחד שונים הם: שאול הותקף על ידי הרוח הרעה, וחרד על אבדן רוח ה' שסרה ממנו. עדיין הידהדו באזניו דברי שמואל הנביא "ונתנה לרעך, הטוב ממך..." (ט"ו, כח), וזה היה שורש מוראו וחרדתו. שאול חש כי מה יצא הדבר. הפחד במחנה ישראל נבע מן הפלשתים ובעיקר מגלית שעמד וחרף את מערכות ישראל. עם ישראל עמד נדהם מול המתקפה חסרת הרסן והתבונן במלך שאול, בניסיון לשאוב ממנו עידוד ותעצומות נפש, אך לא היה עונה או משיב מלחמה.

שירת הנשים בשוב דויד מהכות את הפלשתי

אין ספק כי כוונת הנשים בשירתן הייתה לכבד את המלך שאול על הניצחון. הלא הכתוב מציין כי יצאו לקראת המלך בתופים ובמחולות, ואף אם התייחסו בשירתן אל מעלתו של דויד, הרי ראו בו את אחד מעבדיו של שאול שהלך בשליחותו להלחם עם גלית, ובכל מקרה ייחסו את הניצחון אל המלך.

שירת הנשים כללה חמש מלים "הכה שאול באלפו ודויד ברבתי" (י"ח, ז).

שמכה שאול בפלשתים, מכה הוא לבדו כאילו עמו אלפים, ודויד לבדו מכה בפלשתים מכה גדולה כאילו עמו רבבות. (רד"ק, שם)

גלית בין שאול לדויד - הקנאה

(י"ז-י"ח)

תחבולות שאול נגד דויד

יום הישועה מן הפלשתים, היה יום המפנה ביחסו של שאול לדויד. מאותו יום ואילך חיפש שאול דרכים לפגוע בדויד, וככל שיתרונותיו של דויד הזדקרו לפני שאול, כך התחזק אצלו הרצון להכותו ולסלקו מדרכו. המקרא מסכם את הדברים בפסוק אחד "ויהי שאול איב את דוד כל הימים" (כט).

תחבולה ראשונה ותוצאותיה (י"ח, י-טז)

תחבולה שניה - הצעת מרב לדויד (י"ח, יז-כז)

תחבולה שלישית "ויהי בעת תת את מרב... והיא נתנה" (י"ח, יט)

תחבולה רביעית - "אתננה לו (מייכל) ותהי בו יד פלשתים" (י"ח, כא)

אהבת יונתן

"כי עזה כמות אהבה" (שיר השירים ח', ו) אהבה שאהב יהונתן לדויד... "קשה כשאול קנאה" (שם) קנאה שקינא שאול לדויד. (שיר השירים רבה ח', ו)

המוות הוא הכוח החזק ביותר שיכול להפריד. כנגדו האהבה היא הכוח המחבר החזק ביותר. אהבת יהונתן לדויד הייתה קשה בעיני שאול, כיוון שראה ביהונתן את יורש מלכותו, על אף דברי שמואל הנביא. באהבת יהונתן לדויד ראה שאול מכשול בדרכו של יהונתן למלוכה, ועל כן התעוררה קנאתו בכל עוזה. מדוע לקח שאול את דויד ביום ההוא?

לפי שעה "ביום ההוא" (י"ח, ב), לקחו באהבה עזה כשבא לפניו בראש הפלשתי, אמנם אח"כ בבואם "ותענינה הנשים המשחקות" (י"ח, ז), אז "ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה" (שם ט), באופן שלא עמדה אהבת שאול עם דויד אלא ביום ההוא, כשראה הנצחון ועם כל זה ענוה ושפלות באמרו, "בן עבדך ישי" וכו'. (י"ח, יקרי')

לפי זה, לקח שאול את דויד באהבה שנמשכה רק "ביום ההוא", אך עקב שירת הנשים היא נתחלפה בו ביום בקנאה עזה, שהתפתחה גם לעוינות.

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבירי בן בשט ז"ל

הראייה קוק מסביר מדוע צניעותו של שאול הצילה אותו:

בהיות מידת הצניעות אבן פינה לכמה מידות טובות שמהן תגיע רק טוב לכלל העם... והתועלת היוצאת לכלל האנושיות מלימוד והטבעת מידת הצניעות, תעלה בערכה על ההפסד של העברת שורת הדין הפרטית... מידת הצניעות... היא חסה עליו, למען הוציא את המידה היקרה הזאת אל הפועל בכלל העם... (ייען אי"ה" ברכות-ב עמ' 354)

שאול נהג במלכותו נכבדות וצניעות בכל מקום ובכל זמן, גם בנסיבות מורכבות. דויד התבונן בהנהגותיו של "מלך ישראל" והגיע למסקנה שהתועלת שיפיק עם ישראל ממידת הצניעות שמשרה עליו שאול, תעלה לאין ערוך על התועלת האישית שיפיק דויד מהריגתו.

מה עשה דויד, רצה לנסות אם כך היה רצונו יתברך כדבריהם "ויקם... ויכרת וכו'" (ז), לומר, אם בכרות הכנף לבי נוקפי על שלחי יד, מכל שכן שרעה בעיני ה' ליגע בעצמו ובשרו. ואם אין לבי נוקפי אדע כי מן ה' הוא זה. כי זה דרכו יתברך על ידי התעוררות כזה לבלתי הביא תקלה על ידי הצדיק.

דויד הגיע לדרגה כזו של יראת ה' שהוא השיג קירבת אלוקים. הוא בדק אם מעשיו רצויים הם אצל ה', אם לאו. כאשר הרגיש שאפילו צעד סמלי, ככריתת כנף מעילו של שאול, גרם לו נקיפות לב ומצפון, הבין, מקל וחומר, שאסור לו לפגוע בשאול עצמו. זהו דויד אשר אותו הגדיר שמואל "בקש ה' לו איש כלבבו, ויצוהו ה' לנגיד על עמו" (י"ג, יד). דויד היה איש כלבבו של ה'. במעשיו הוא כיוון את לבו לשמים והעניין הוכח היטב במערה.

ואמר לא אשלח ידי באדני, כי משיח ה' הוא, ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי, כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך, דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך, ואתה צדה את נפשי לקחתה. (י-יא)

ג. דויד מסר את הנקמה על רדיפת שאול אחריו, על לא עוול בכפיו, לה'.
ד. דויד ביקש משאול להתבונן בחוסר הטעם שברדיפתו אחריו, והוא כינה עצמו "כלב מת" ו"פרעש אחד" (יד) שאינם מסכנים את המלך.
ה. בסיום דבריו חזר דויד על בקשתו - תפילתו "והיה ה' לדין ושפט ביני ובינך" (ט).

נאמנות דויד לשאול המלך

במדבר עין גדי - במערה (כ"ד, א-ז)

אמר לו דויד לשאול: מן התורה - בן הריגה אתה, שהרי רודף אתה, והתורה אמרה, בא להורגך השכם להורגו. אלא צניעותו שהייתה בך היא חסה עליך... דכתיב "ויבא שאול להסך את רגליו" (ג)... מלמד שסכך עצמו כסוכה. (ברכות ס"ב, ע"ב)

ויאמרו אנשי דוד אליו, הנה היום אשר אמר ה' אליך, הנה אנכי נתן את איביך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך. ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט. (ד)

"ויך לב דוד אתו על אשר כרת את כנף אשר לשאול" (ה). אפילו על מעשה סמלי כזה, המגלה את אצילות נפשו, התחרט דויד מיד. אנשיו המשיכו לחוץ עליו לפגוע בשאול הרודף אותו, על כן הסביר להם מהו היחס המוסרי הנדרש ממנו ומהם למלך ישראל, משיח ה': "חלילה לי מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדני, למשיח ה', לשלח ידי בו, כי משיח ה' הוא" (ו). ר' משה אלשיך בפתיחת פרושו לפרק כ"ד מתאר את מהלך מחשבתו של דויד, אשר כרת כנף מעילו של שאול ואחר כך שיסע את אנשיו בדברים ולא נתן להם לנסות ולפגוע בשאול.

מחוץ למערה - נאום דויד הנרדף (ח-ט)

כאשר יצאו שאול ואנשיו מן המערה והתרחקו פתח דויד בנאום נרגש אך מאשים מאוד. הוא פנה אל שאול המלך בכבוד הראוי לו "אדני המלך... ויקד דוד אפים ארצה וישתחו" (ח).

הנקודות המרכזיות בנאום דויד:

- א. דויד האשים את אנשי שאול שהם מסכסכים בינו ובין שאול וגורמים לו לרדוף אחריו.
- ב. דויד כינה את שאול בכנוי של כבוד "אבי", והוכיח לו כי היום נתנו ה' בידו במערה, אך הוא לא פגע בו.